

*Нов български университет
Департамент „Музика“*

Анна Петрова-Форстер

**НЕПОЗНАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА
МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА
XVIII И НАЧАЛОТО НА XIX ВЕК**

*Дисертационен труд за присъждане на
образователната и научна степен „доктор“
8.3. „Музикално и танцово изкуство“*

Научен ръководител: проф. Елисавета Вълчинова-Чендова, д.н.

София, 2020

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита на заседание на Департамент „Музика“ – НБУ, състояло се на 19.11.2020 г.

Трудът се състои от увод, пет глави със съответни подглави и заключение в обем 230 с., от които 228 с. основен текст с нотни примери и 3 стр. приложения (описание на дейности, свързани с изпълнителската дейност на автора по време на докторантурата).

Цитираната литература включва 121 заглавия на български, руски, английски и немски език, в това число и сайтография.

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 2021 г. от Научно жури в състав:

Материалите са на разположение в офиса на департамент „Музика“, НБУ.

СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

УВОД	4
Глава 1. ЗА НЕПОЗНАТАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА 18-И И НАЧАЛОТО НА 19-И ВЕК. ШКОЛИ И ВЛИЯНИЯ	7
ГЛАВА 2. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В ГЕРМАНИЯ 18	
2.1. Йохан Готфрид Мютел и Леополд Моцарт	19
2.2. Фридрих Вилхелм Руст	23
2.3. Първите пътуващи виртуози и Даниел Щайбелт	35
2.4. Лудвиг Бергер	83
2.5. Август Александер Кленгел	92
2.6. Йохан Бьонер	100
ГЛАВА 3. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АВСТРИЯ 107	
3.1. Ян Крштител Ванхал	108
3.2. Леополд Кожелух	113
3.3. Ян Воржишек	119
3.4. Йозеф Вьолфл	126
3.5. Йохан Фус, Николаус фон Круфт	133
ГЛАВА 4. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ ВЪВ ФРАНЦИЯ	140
4.1. Йохан Шоберт	141
4.2. Йохан Екард, Йохан Еделман, Игнац Ладюрне	148
4.3. Революцията във Франция и нейното въздействие върху музикалния живот. Композитори	158
4.4. Ясенг Жаден	163
4.5. Александр Боели	166
4.6. Елен де Монжеру	173
4.7. Фридрих Калкбренер	177
ГЛАВА 5. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АНГЛИЯ	188
5.1. Йохан Самуел Шрьотер	199
5.2. Йохан Баптист Крамер, Джордж Пинто	207
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	216
ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА	220
ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД	227
ПРИЛОЖЕНИЯ	228

УВОД

Основната мотивация за създаването на настоящия теоретичен дисертационен труд е концертната ми дейност като изпълнител на творби на композитори от края на 18-и и началото на 19-и век. В дългогодишния процес на търсене на сведения за тъй наречените „малки майстори“ и тяхното творчество се оказва, че те не само са недостатъчни и трябва да бъдат събирани с много търпение, а често са и недостоверни.

Целта на изследването е да се представят неизвестни, забравени днес клавирни произведения и техните създатели, както и да се изтъкне високото им професионално ниво. Въпреки днешните огромни информационни възможности, въпреки дигитализацията на ноти, които можем да намерим по сайтове на библиотеки и на сайта Petrucci Music Library, произведенията на много композитори от тази важна в развитието на клавирната музика епоха все още чакат своите откриватели и изпълнители.

Причините за това са различни. В учебниците по история на музиката се представя и интерпретира основната информация, включваща ключови имена и магистрални събития в културното развитие. Същото се отнася и до репертоара, с който се изгражда развиващият се пианист. Много професионални музиканти се отнасят с пренебрежение към инструментите от минали епохи. Вероятно немалко колеги споделят мнението на Михаил Плетнев: *Всичко, което се крие в музиката на Бах, Моцарт, Бетовен, Лист или Малер, не е било възможно да бъде изявено на техните инструменти. Аз съм убеден, че те биха били във възторг от днешните инструменти.* Снизходителното, почти презрително отношение към инструмента се пренася и към автори, които днес са неизвестни или напълно забравени. В разговори с музиканти и любители на музика ми се случва да чуя, че ако определени композитори са били забравени, то вероятната причина е защото тяхната музика не заслужава да бъде изпълнявана. Започналата още в средата на 19-и век идеализация и канонизация на

известни композитори днес е достигнала своя апогей и между гениите и тъй наречените малки майстори стои дълбока пропаст. Макар че днешният репертоар на пианистите е широк и покрива поне пет столетия, в концертните зали и по фестивали обикновено се изпълняват все едни и същи творби на едни и същи композитори. Популярният фестивал *Rarities of Piano Music/Papumeti на клавирната музика* на пианиста Петер Фрунджиан/Peter Froundjian в Хузум (Германия), където се изпълнява непозната, забравена клавирна музика, за съжаление е единствен засега. Запознаването със съчиненията на забравени автори освен че разширява нашия кръгзор и ни въвежда в нови музикални светове, ни дава съвсем различно, по-дълбоко разбиране и осмисляне и на творчеството на известни композитори. Гигантите на клавирната музика не са творили във вакуум, винаги е съществувала (и съществува) обмяна на идеи и влияние между творци; известните композитори са черпели идеите си както от своето вдъхновение, така и от музиката на своите колеги. Трябвало е постоянно да доказват своето майсторство, защото много от техните съвременници също са били забележителни музиканти.

Предмет на изследването е периодът от втората половина на 18-и и началото на 19-и век, който все още не е изследван обстойно, но е изключително интересен поради появата и интензивното, бързо усъвършенстване на новия инструмент пианотофорте и голямото количество произведения за него, създадени в кратък отрязък от време. С термина *пианотофорте* обозначаваме ранната версия на съвременното пиано, която започва да се разпространява през втората половина на 18-и век. Инструментът има чукчета, покрити с кожа, тънки като на чембалото струни и е без метална рама.

Задача на дисертационния труд е преди всичко да се провери, обработи и уточни разпръснатата в различни източници и архиви информация за тези забравени композитори и тяхната музика.

Това е пръв опит в българската музикологична литература обзорно да бъдат представени неизвестни, рядко

изпълнявани европейски клавирни произведения от прелома между 18-и и 19-и век с желанието да се събуди интерес към тази музика не само за тесен кръг специалисти.

Трудът се състои от увод, 5 глави с нотни примери, заключение и цитирана литература, както и представяне като приложения на научно-приложната и изпълнителската ми дейност, свързани с темата.

В първа глава се разглежда непозната европейска клавирна музика от втората половина на 18-и и началото на 19-и век. Проследяват се процесите в клавирното изкуство на различните страни.

Във втора глава се разглеждат композиторите, творили в Германия: както първите автори (Йохан Готфрид Мютел, Леополд Моцарт, Фридрих Вилхем Руст), писали за новия инструмент, така и първите пътуващи пианисти виртуози, изиграли изключително важна роля в развитието на европейската клавирна традиция. Немаловажен е приносът към клавирното изкуство и на днес забравените Людвиг Бергер, Август Александър Кленгел, Даниел Щайбелт, Йохан Бьонер.

В трета глава се спирам на композитори, творили в Австрия, в състава на която тогава влизат и Чехия и Унгария. Това са чешките композитори Ян Крштител Ванхал, Леополд Кожелух и Ян Воржишек, австрийците Йозеф Вьолфл и Николаус фон Круфт и унгарецът Йохан Фус.

В четвърта глава обект на изследване е музиката във Франция. Освен споменаването на първите композитори, създавали музика за пианофорте, разглеждам творчеството на Ясент Жаден, Александр Боели и Вилхелм Фридрих Калкбренаер. Интересен е фактът, че във Франция по това време творят и много жени композитори: Мадам Брийон, Елен де Монжеру, Жюли Кандей, Мари Биго.

Пета глава е посветена на английската музика от края на 18-и и началото на 19-и век. Представители на клавирната школа тук не са англичани, а чуждестранни музиканти, дошли да търсят успех и признание в Англия. Муцио Клементи е по произход италианец, Йохан Баптист Крамер и Йохан Шрьоетер

са немци. Джордж Пинто е роден в Англия (неговият дядо е италианец), но той умира много рано.

ГЛАВА 1. ЗА НЕПОЗНАТАТА ЕВРОПЕЙСКА КЛАВИРНА МУЗИКА ОТ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА 18-И И НАЧАЛОТО НА 19-И ВЕК. ШКОЛИ И ВЛИЯНИЯ

18-и век е характерен с многобройни политически и културни промени. Музиката постепенно става неразделна част от ежедневието на различни слоеве на обществото, а не само на висшата класа. Музицира се в домашна обстановка, в клубове и на открито, създават се музикални общества, най-разнообразна публика посещава частни и публични концерти. Вечерните забавления по домовете обикновено включват игри на карти и музикални изпълнения. Новият инструмент пианофорте (усъвършенстваното гравичембало на Бартоломео Кристофори), се превръща в един от най-предпочитаните инструменти на любители на музика и на професионални музиканти. Разпространението на пианофортетото предполага и произведения, които са замислени и предназначени специално за него. Днес приемаме като важен белег на едно произведение за пианофорте динамическите знаци, които започват да бъдат отбелязвани в клавирните ноти на тази епоха. Друг белег са пасажите, чиято фактура е с очевидно пианистично мислене и звучене.

Първите композитори, създавали произведения за пианофорте, е трябвало да изпробват възможностите и границите на новия инструмент, затова може да се каже, че са били самоуки. Взаимодействието между майстори на пиана (които обикновено са били и добри инструменталисти) и композитори е допринесло за бързи промени и нововъведения. Понякога композиторите, които са били и изпълнители на собствените си творби, са или съдружници, или самите те са собственици на фирми за производство на инструменти: например Муцио Клементи, Игнац Плейел, Фридрих

Калкбрер, Анри Херц. Издателството Брайткопф и Хертел известно време също произвежда пиана.

Трябва да подчертаем, че през втората половина на 18-и век голяма част от композиторите в Англия и Франция, създаващи клавирна музика, както и първите майстори на пианофорте, са от немски произход. Политическите и икономическите условия в Германия, разделена на множество малки княжества, както и съществуващите немски гилдии на занаятчии с техните строго регламентирани правила, са твърде голяма пречка за младото поколение и карат немски музиканти и майстори да търсят своя шанс другаде, в големи градове като Париж, Лондон, в Санкт Петербург и Москва.

Франция се слави със своята барокова чембалова музика, докато композиторите от края на 18-и и началото на 19-и век са неизвестни и рядко изпълнявани. Този период във френската музикална култура все още не е изследван достатъчно. Тъй като музикалният елит е съсредоточен в Париж, можем условно да наречем интересуващите ни композитори представители на парижката клавирна школа. Появилото се пианофорте разделя френските музиканти на два лагера, като по-голяма част от по-старото поколение остава привързано към чембалото. Помладите, напротив, са привлечени от възможността за различни нюанси на динамиката и от красивото звучене на новия инструмент. И тук немските композитори са многобройни, парижката клавирна школа дължи много на влиянието на Йохан Шоберт, Йохан Екард, Игнац Ладюрне, Хайнрих-Йозеф Ригел, Франц Бек, Даниел Щайбелт, Вилхелм Калкбрер.

В Германия, разделена на множество княжества, е трудно да се проследи разпространението на новия инструмент. Клавихордът заема особена роля в музикалното възпитание в Германия и въпреки триумфа на пианофортетото продължава да бъде използван даже в началото на 19-и век. Освен това поради честото използване на понятието *clavier* (което включва и чембало, и клавихорд, и пианофорте) не е винаги ясно за кой инструмент става дума. Трудно е да се говори за определена немска школа именно поради разпокъсаността на страната. В

Северна Германия важен музикален център е Берлин, в южната част – Мюнхен и Виена (до 1804 г. Австрия е в границите на Римско-Германската империя), след това Австрийската империя.

В Австрия (от 1806 г.) пианофортето бързо става предпочитан инструмент. Виенската класическа клавирна школа със своите представители Хайдн, Моцарт и Бетовен е световноизвестна, но имената на Йозеф Вьолфл, Антон Еберл, Франц Ксавер Моцарт, Ян Воржишек и други остават непознати за много музиканти.

Понятието лондонска клавирна школа за пръв път е използвано от британския музиколог Никълъс Темперли/Nicholas Temperley (1932 – 2020) и днес е общоприето. Трябва да подчертаем, че композиторите, белязали английската музикална сцена през този период, са най-вече чужденци (често, както във Франция, те са от немски произход): Йохан Кристиан Бах, Йохан Шрьотер, Муцио Клементи, Йохан Баптист Крамер, Ян Дюсек (чех), Даниел Щайбелт, Фридрих Калкбренер.

ГЛАВА 2. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В ГЕРМАНИЯ

Германия от първата половина на 18-и век е страна на гениални композитори. Ако съдим от повечето учебници по история на музиката, след това в немската клавирна музика настъпва упадък – освен Бетовен в тях се споменава само Карл Мария фон Вебер, не се споменава за музикалната среда, в която тези известни немски композитори творят. Логично е да си зададем въпроса дали е възможно в Германия, където по същото време живеят и работят известни писатели, художници и философи, музиката да няма други равностойни представители. Разгледано е творчеството на няколко автори.

2.1. Йохан Мютел и Леополд Моцарт

Един такъв забравен композитор е Йохан Готфрид Мютел/Johann Gottfried Mützel (1728 – 1788), последният ученик на Йохан Себастиан Бах. По-късно Мютел работи с Алтникол, Хасе, с Карл-Филип Емануел Бах и Георг Телеман. От всички свои учители като че ли най-близък по дух е на Карл-Филип Емануел Бах. Мютел е един от първите, интересували се от новия инструмент пианофорте и писали за него. Не само виртуозен органист, но и блестящ пианист, по негови собствени думи той е могъл да съчинява само когато го е спохоздало вдъхновението, а тъй като то не идвало често, клавирните му произведения се броят на пръсти. В своите ранни произведения за новия инструмент Мютел започва да използва знаците *p*, *poco p*, *pp*, *poco forte*, *f*, *ff*, като редуващите се *f* – *poco p* – *p* заместват знака *crescendo*. По-късно той използва указания като *dolce*, *con affetto*, *crescendo*, *decrescendo*, *tenuto*. Името му е бързо забравено от следващото поколение – освен че той живее далеч от големите музикални центрове и оставя ограничен брой творби, самотният му стил е бил и все още е труден за възприемане.

Ще отбележим клавирните творби на Леополд Моцарт/Leopold Mozart (1719 – 1787), въпреки че пианото в никакъв случай не е доминиращо в неговото творчество и той едва ли е белязал немската клавирна музика със своите няколко произведения за пиано. Учудващ е фактът, че този музикант-цигулар е един от първите, използвал в клавирно произведение (по-точно в първата и третата му соната) различни динамически знаци, като още по-учудващо е, че той прибегва и до неизползваните дотогава в клавирната литература термини като *fp* – в първата си соната (но само в първата ѝ част).

2.2. Фридрих Руст

Фридрих Руст/Friedrich Rust (1739 – 1796) е друг ученик на Вилхелм Фридеман Бах и Филип Емануел Бах, който все още не заема подобаващото му се място в немската музикална култура. След двугодишен престой в Италия, през 1766 Руст се

настанява да живее и работи в Десау като композитор, учител и музикален директор на придворния театър. Той е белязал музикалната история на Десау и Германия не само със своята музика, но и със създаването на публични концерти и театър (1775), с изграждането на хор и подготвянето на цяло поколение певци. Въпреки различни публикации, мнозина музиканти не познават музиката на Руст. Творчеството му е обширно, и голяма част от него не е издавана нито приживе, нито посмъртно. От стоте сонати на Руст 24 са за пиано соло. Изпълнители на старинни инструменти, които са запознати с творчеството на този композитор, са на мнение, че Руст е преди всичко клавихорден композитор, но както всички немски композитори от тази епоха Руст е съчинявал за различни клавишни инструменти – за чембало, клавихорд и пианофорте. В последните си сонати той подчертава, че са написани за пианофорте. Вилхелм Руст (1822 – 1892), внук на Руст, композитор, известен пианист и един от издателите на Баховото общество в Берлин, си поставя за цел да разпространи и да направи популярна музиката на дядо си. Сонати получават заглавия като „Италианска” и даже соната „Еротика”. Внукът не се колебае и да „модернизира” самата музика, в сонатите, които издава, свободно добавя октави, променя регистри и много от хармониите. Сонати за цигулка и пиано се превръщат в солови клавирни сонати, а там, където в ръкописите има липсващи тактове, той добавя и нещо от себе си. Само през 1913 г. благодарение на Венсан д’Енди са издадени 12 сонати на Фридрих Руст, базирани върху Рустови ръкописи (чиито ръкописи се намират в немската държавна библиотека в Берлин), досега това е единственото им издание. В своето мислене и трактовка на инструмента Руст много повече се доближава до Бетовен, отколкото до своите съвременници Хайдн или по-младия Моцарт.

2.3. Първите пътуващи виртуози и Даниел Щайбелт

Краят на 18-и и началото на 19-и век е време не само на войни и революции, но и на открития и изобретения. Новият инструмент пианофорте завладява европейските градове. Все по-често се среща и нов тип музиканти – пътуващи солисти-виртуози, които са били и автори на изпълняваните произведения. За да може един музикант да просъществува като известен виртуоз и композитор в продължение на десетилетия, на него му е било необходимо нещо повече от майсторство и талант. Той е трябвало да бъде както умен импресарио и ловък бизнесмен, така и хитър дипломат и добър организатор, с добра доза самоувереност и даже известна доза арогантност. И, разбира се, да бъде музикант в добра физическа форма. Жени виртуози по онова време са били рядкост. За тях професията е била още по-изтощителна. Виртуозът понякога е оставал на едно място не за дни или седмици, а за месеци, не само представяйки се на концерти, но и давайки частни уроци.

Истински феномен в историята на клавирната музика на прелома на 18/19-и век е Даниел Щайбелт/Daniel Steibelt (1765 – 1823). Той е един от първите пътуващи пианисти-виртуози, а в очите на много свои съвременници и един от първите романтични композитори. Както е случаят с много композитори, творчеството му е забравено след смъртта му и към края на 19-и век Щайбелт е заклеймен като посредствен композитор. Единствената му биография е изпъстрена с грешки, произведенията му не са преиздавани. Щайбелт е син и брат на майстори на пиана, автор е на различни въведения в клавирната музика – така например той пръв използва пълноценно клавирните педали и създава обозначения за тях, от които ни е

останал знакът *. Успяхме да открием неговото име в дневниците на Мария Анна Моцарт, сестрата на Волфганг Амадеус Моцарт през 1783 г., но за самите срещи няма никаква информация. Днес името на Щайбелт се споменава само във връзка с музикалния дуел през 1800 между него и Лудвиг ван Бетовен – според ученика на Бетовен Фердинанд Рис Бетовен е победител, а Щайбелт позорно губи. Но тази легенда не

отговаря на истината, самият Рис не е присъствал на срещата и си спомня за нея само през 1838 г. Първото известно споменаване на публично представяне на творби на Бетовен в Русия датира от 1813 г. Но както открихме, още през 1811 г. в концерта си в Санкт Петербург освен собствените си творби Щайбелт представя и „Увертюра“ на Бетовен, а една година по-късно в Москва изпълнява и симфония (в програмата е със заглавие “Le départ a l’armée”, вероятно става въпрос за „Ероика“) на съперника си. Автор на обширно и интересно клавирно творчество, Щайбелт заслужава да бъде изпълняван, много от произведенията му биха обогатили педагогическата литература.

2.4. Лудвиг Бергер

Забравеният днес Лудвиг Бергер (1777 – 1839) е бил учител на Феликс и Фани Менделсон, на Вилхелм Тауберт, Лудвиг Релщаб и много други известни и по-малко известни немски музиканти. Освен преподавателската си дейност той е бил пианист и композитор на хорови и оркестрови произведения, на камерна и клавирна музика. Само една част от клавирните произведения на Бергер е издадена приживе, много от пиесите му са публикувани посмъртно от неговите ученици.

2.5. Август Александер Кленгел

Както в творчеството на Бергер, така и това на неговия колега и приятел Август Александер Кленгел/August Alexander Klengel (1783 – 1852), пианист и композитор, се усеща променящият се дух на времето. Кленгел, смятан за един от големите пианисти и композитори за този инструмент в цяла Германия, създава цял ред произведения (той пръв след Фийлд пише ноктюрни и романси), в които намираме вече белези на ранноромантичния стил.

2.6. Лудвиг Бьонер

Друг днес забравен композитор Лудвиг Бьонер/Ludwig Böhner (1787 – 1860), загадъчна фигура още приживе (той е

герой на повече от десет романа), е изиграл важна роля в музикалния живот на Германия. Клавирните произведения на Бьонер ни дават възможност да узнаем повече за неговите изключителни технически възможности, за широкия диапазон на пианистичните му прийоми и фантазия, тъй като той е концертирал най-вече със свои произведения.

Благодарение на творбите на тези забравени автори можем да проследим постепенното създаване на нов музикален стил с търсенията на младото поколение музиканти в началото на 19-и век. Немската клавирна музика от тази епоха е все още недостатъчно изследвана, очакват ни още много интересни открития.

ГЛАВА 3. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АВСТРИЯ

Виена, европейски музикален център, неотстъпващ на Париж или Лондон, е град на музиката и *страна на пианото*, както възхитен я нарича Моцарт през 1781 г. Свещена римска империя на германската нация до 1804 г., след това Австрийска империя, а от 1867 Австро-Унгария е многонационална държава: австрийци от немски произход, чехи, словаци, унгарци, италианци са поданици на държавата. Столицата Виена привлича всеки, търсец признание и успех. Многонационална е и музикалната среда. Немаловажна роля в нея имат чешките музиканти.

3.1. Ян Крштител Ванхал

Ян Крштител Ванхал/*Jan Křtitel Vaňhal* (1739 – 1813) е един от първите композитори на свободна практика. Изключително плодотворен, Ванхал оставя над 700 произведения, от тях 100 симфонии, опери, концерти за виола, контрабас, орган, пиано, камерна музика и, разбира се, клавирни произведения. Преподавател на младата виенска аристокрация, Ванхал създава за учениците си сонати, сонатини, пиеси за 4

ръце, дивертименти, танци, фуги, капричии и вариации. Характерна черта на Ванхаловите произведения е тяхната мелодичност. Въпреки че умира в началото на 19-и век, по време, когато творят Шуберт и Воржишек, в своите творби Ванхал остава верен на класицизма. В некролога си Фридрих Рохлиц справедливо оценява композитора: *Въздействието му като художник не бе да създаде революция, нова епоха или нова школа. Той беше по-скоро човек на времето си, и това със сигурност в положителен смисъл. Ванхал не само черпеше вдъхновение от епохата, в която живееше, но той разви вкуса, давайки много повече, отколкото получаваше. Така той помогна на света не само да оцелее, но и да процъфтява и да се размножава.*

3.2. Леополд Кожелух

Леополд Кожелух/Leopold Koželuch (1752 – 1918) е бил вероятно един от най-известните и свирени автори в Европа в края на 18-и и началото на 19-и век. Втората половина от живота си, за която се знае повече, той прекарва във Виена. Както много други негови колеги Кожелух днес е забравен и обикновено е споменаван само с епитета, даден му от Бетовен – *Кожелух „miserabilis”*. Още през 1955 г. Александър Д. Алексеев дава следната оценка на творчеството му: *Представлявайки несъмнен исторически интерес от гледна точка на формирането на някои черти на пианизма от XIX столетие, редица негови съчинения не са загубили художественото си значение и до днес.* Въпреки усилията на няколко пианисти възраждането на музиката на Кожелух все още закъснява. Както в случая с Щайбелт, за много музиканти е достатъчен бетовеновият епитет *miserabilis*, за да имат негативно отношение към творчеството на Кожелух.

3.3. Ян Воржишек

Ян Вацлав Хуго Воржишек/Jan Václav Hugo Voříšek (1791 – 1825) е най-значителният чешки композитор на ранната романтичната епоха. Дълго време композиторът, прекарал най-

съзнателните си и творчески години във Виена, не е възприеман като чешки композитор от своите сънародници. Той е автор на кантати, симфония, сонати и Рондо за цигулка и пиано, Вариации за виолончело и пиано, песни. Но преобладаващи в творчеството му са произведенията за пиано. Тук намираме и рапсодии, и емпромтютата, които ще послужат за прототип на Шубертовите емпромтютата, написани след смъртта на Воржишек. За качествата му на педагог можем да съдим по факта, че когато Хумел напуска Виена (1816), той праща своите ученици при своя бивш ученик. Според виенския колекционер на автографи и съвременник на Воржишек Алоис Фукс от всички пианисти във Виена само виртуозният пианист и композитор Игнац Мошелес е бил негов единствен съперник. Въпреки съществуващите записи на компактни дискове творчеството на Воржишек е непознато за много музиканти.

3.4. Йозеф Вьолфл

Австрийският композитор от немски произход Йозеф Вьолфл/Joseph Woelfl (1773 – 1812), роден в Залцбург, е бил ученик на Леополд Моцарт, Мария Анна Моцарт и Михаел Хайдн. Вьолфл е друг пианист-виртуоз, пътувал из Европа. Макар че Вьолфл оставя опери, симфонии, вокална и камерна музика, клавирните му произведения преобладават в неговото творчество – те включват сонати, концерти, танци, вариации, етюди. Много от тях със своите хармонизации и модуляции са вече ранноромантични творби.

3.5. Йохан Фус, Николаус фон Круфт

Унгарската музика от този период е съвършено непозната. Името на Йохан (Янош) Евангелист Фус/Johann Evangelist Fuss (1777 – 1819) е известно само на много тесен кръг познавачи на унгарската музика. Той е бил ценен от съвременниците си като автор на песни, творбите му са били публикувани във Виена, Лайпциг, Мюнхен, Бон. Големите му сценични произведения – опери, мелодрами и църковни произведения, не са се съхранили, произведенията, останали в

манускрипти и запазени от наследниците, са унищожени по време на Втората световна война. Фус е първият, заинтересувал се от унгарските фолклорни мелодии. Той не само събира фолклорни мелодии, но пише и статии с много музикални примери във вестника „Allgemeine Musikalische Zeitung”. Клавирните произведения на този композитор (сонати, сонатини, вариации, рондо, танци) са изключително трудни за намиране.

Австриецът Барон Николаус фон Круфт (1779 – 1818), чиновник в Geheime Hof- und Staatskanzlei (Виенската държавна канцелария), посвещава малкото си останало свободно време (най-вече през нощта) на музиката и на композицията. Творчеството му включва камерна музика, над 100 песни, произведения за пиано. Според неговия некролог от 1818 г. *той като изпълнител на пиано постигна виртуозност, подобна на големите майстори на своето време*. В късните му произведения намираме удивителна виртуозност, присъща на много по-късни изпълнители-виртуози на 19-и век, и разнообразни технически предизвикателства и трудности: октавова техника, пасажи в двойни ноти, големи скокове. Също както Вьолфл, Круфт е имал големи ръце и изключителни технически възможности. Творчеството му заслужава да бъде изследвано и да бъде свирено.

Въпреки политическите промени и войни музикалният живот във Виена в края на 18-и и началото на 19-и век е ярък, наситен и разнообразен. Представените тук композитори са оставили своя, индивидуална следа в историята на клавирното изкуство. Познавайки техните творби, добиваме нова представа за средата, в която живеят Хайдн, Моцарт, Бетовен и Шуберт.

ГЛАВА 4. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ ВЪВ ФРАНЦИЯ

В съвременните учебници в главата за Франция този период обикновено е представен преди всичко от композитори

на оперния жанр. Разпространеното сред повечето изследователи и днес мнение за упадък на френската клавирна музика обаче едва ли отговаря на историческата действителност. Началото на втората половина на 18-и век започва блестящо за френското клавирното изкуство. Френската столица привлича талантиливи музиканти от различни националности.

4.1. Йохан Шоберт

Името на Йохан Шоберт се споменава обикновено само във връзка с Волфганг Амадеус Моцарт. Безспорно музиката на Йохан Шоберт/Johann Schobert (1735? – 1767), немец или елзасец, е повлияла изключително върху формирането на музикалния вкус на младия Моцарт. Клавирният стил на Шоберт, изпълнен с изразителност и драматичност, не е могъл да не впечатли малкия вундеркинд. Шоберт се появява в Париж около 1760 – 1761 г. и веднага е приет като музикант на принц де Конти. За кратко време се изявява като фин изпълнител и интересен композитор. Шоберт е един от първите, писал сонати за „облигатно” пиано с различни инструменти *ad libitum*, като ги е издавал не в цикъл от шест, както е прието за епохата, а по две. Понякога ги е наричал и симфонии – като например две „Симфонии за пианофорте, цигулка и две валдхорни” оп. 9. Неговите произведения могат да се разглеждат като прототипи на бъдещите клавирни триа и квартети. Сонатният му цикъл е свободен, има две или три части, често централна роля играе първата част Allegro. Понякога той завършва сонатата с менует. Произведенията му завладяват с темперамент, изразност и неочаквани контрасти. Въпреки че даже късните му произведения са написани за чембало, те имат много подходящи за пианото пасажки. За 19-и век Шоберт е вече остарял, само Фетис в своята “Biographie universelle” отбелязва: *Стильът на Шоберт е оригинален и съвършено различен от този на неговите съвременници. Той пръв се интересува от акомпаниментите в концертите за чембало, без да намали стойността/важността на главната партия. Има връзка*

между гения на този музикант и този на Моцарт, чийто непосредствен предшественик е бил Шоберт.

4.2. Йохан Екард

Йохан Екард/Johann Eckard (1735 – 1809) е немец по произход, роден в Аугсбург. Предполага се, че Екард е бил самоук и е почерпил знанията си от ръководството „Опит върху правилния начин да се свири на пиано“ на Карл Филип Емануел Бах. Той пристига и се настанява в Париж в края на 1758 г. Екард е и един от първите, представил на французите новия инструмент пианофорте. Само след няколко години, през 1763 г. в Париж излизат Екардовите 6 сонати оп. 1. Една година по-късно Екард издава 2 сонати оп. 2 (вероятно под влияние на Шобертските цикли от 2 сонати) за *clavicin ou forte-piano*, който се оказва и последен. За съжаление всичко, което ни е останало, е този сборник със сонати и един менует с вариации, излязъл през същата година. Едва ли може да бъде установено днес защо Екард не издава повече нито едно произведение. Немският писател и композитор Шубарт в своята „Естетика“ през 1791 г. пише: *Екард съчини много за пиано: концерти, фуги, сонати със и без други инструменти.* Не е ясно дали Шубарт е бил запознат с ръкописи или говори за издадени произведения. Изборът на динамическите знаци в неговите сонати е впечатляващ – *p, f, pp, ff, mp, mf, crescendo, legato e piano, dolce, tenue, rinf., fp.* За английския музиколог Чарлз Бърни Екард е бил *гениален майстор на инструмента си.* Екард надживява революцията и славата си и умира забравен и в мизерия през 1809 г. Според изследователите на Моцарт Визева и Сент-Фoa *в музиката си Екард е останал прекалено германец.*

4.3. Революцията във Франция и нейното въздействие върху музикалния живот

Музикалният живот преди революцията е достатъчно богат и разнообразен. Съществуват различни музикални общества, които организират концерти. Париж предлага богат избор на удоволствия и забавления за всички вкусове и за

всички класи. От „Алманах на пътника в Париж 1787“ научаваме, че невзискателната публика посещава бой на бикове и други животни, докато избраната през това време слуша *духовни концерти/concerts spirituels*. Революцията нанася голям удар върху културния живот на страната. Франция не само губи почти половината от своето население, но и голяма част от своя интелектуален елит. Музиката през революционните години има друга роля, друга функция, и във Франция композиторите не търсят да пишат инструментална музика, от тях се очакват произведения, възпяващи революцията, съдържащи революционни теми. Това са оркестрови или хорови произведения, предназначени за голямата сцена, за масово въздействие. И макар че в много от парижките домове след 1790 г. има пиана, издават се множество клавирни съчинения, както от френски, така и от чужди автори, едва ли можем да сравняваме нивото на френските клавирни композитори с това на австрийските, чешките, полските и други композитори, пишещи за пиано по това време. С няколко изключения: открояват се имената на Ясент Жаден, Александр Боели, Елен де Монжеру.

4.4. Ясент Жаден

Жизненият път на Ясент Жаден /Hyacinthe Jadin (1776 – 1800) е кратък. Най-малкият син в семейство на музиканти, той проявява талант още като дете – неговото първо Рондо за чембало е написано през 1785 г., а през 1789 г. участва със свой клавирен концерт в *Concerts spirituelles в Париж*. От 1795 до 1799 г. е преподавател в новосъздадената консерватория. През 1800 г. Жаден, вече от няколко години болен от туберкулоза, бързо угасва в ръцете на майка си в мизерни условия. За много кратко време Ясент Жаден успява да създаде камерна музика – триа, квартети, романси, пиеси за пиано, пиеси за пиано дуо, три концерта за пиано. В клавирните произведения на Жаден ще намерим и майсторство, и богатство на музикални идеи, теми, близки на Шубертите по поетичност и меланхоличност.

4.5. Александр Боели

Вторият изключително талантлив французин, само девет години по-млад от Ясент Жаден, е Александр Пиер-Франсоа Боели/Alexandre Pierre-Francois Voely (1785 – 1858) – пианист, органист, цигулар и композитор, син и внук на музиканти. Днес тепърва се преоткрива от сънародниците си. Неговото творчество е посветено на пианото и органа. Повечето му произведения излизат години по-късно след създаването им поради липса на средства, изцяло Боели оставя над 300 произведения, най-вече камерна музика и произведения за пиано и орган. Кой знае дали заради поклонението си пред старите майстори и позицията си на органист, но в по-късните години музиката на Боели все повече се доближава до барока, вероятно можем да я наречем небарокова. Той остава един от най-интересните френски композитори, писали за орган и за пиано в този период. Едва ли може да се каже за Боели нещо по-точно от думите на Камий Сенс-Санс: *...един артист с такава система не може да очаква подкрепата на своите съвременници, той може да предизвика интерес само по-късно, когато въпросът за актуалност повече не съществува. Затова е дошло време да отдадем дължимото на произведенията на този талантлив музикант с високо съзнание.*

В продължение на векове жената във Франция е имала много повече предимства и права, отколкото жените във всички останали европейски страни. Това една особеност, характерна за френската култура, за френския начин на живот. Жени музиканти тук не са рядкост. Елен де Монжеру, Ан-Луиз Брийон, Мари Байон, Жюли Кандей, Мари Биго, Софи Гейл, Виржини Морел – повечето от тези имена са забравени днес, но тези жени са белязали не по-малко от своите колеги мъже френската музикалната история и култура. Мадам Брийон/Anne-Louise Boyvin d'Hardancourt-Brillon (1744 – 1824) е била композиторка, пианистка и *salonnière*. Тя е една от първите във Франция, заинтересували се от новия инструмент. Байон-Луис /Marie-Emanuelle Bayon-Louis (1745? – 1825), е известна като *госпожица Байон с нейните музикални таланти. Тя е тази,*

която *направи фортепианото модно*. Издава 6 сонати оп. 1 за фортепиано (1769) като госпожица Байон, а вече като госпожа Луис (съпруга на архитекта Виктор Луи) и комична опера. Аранжира увертюра от операта си за клавирно трио. От 1790 нататък повече нищо не се знае за нея, освен че е почти глуха и болна. Жюли Кандей/Julie Candeille (1767 – 1834) е певица, пианистка, актриса и композитор. На 14 години е ангажирана в Операта, година по-късно пее главната роля в „Iphigenie en Aulide” на Глук. Остава клавирен концерт ре мажор оп. 2, Трио оп. 11, 3 сонати за пиано с цигулков акомпанимент оп. 1. Друга безспорно интересна личност и музикант е Мари Биго де Морог (Киене)/Marie Bigot de Morog (Kiéné), (1784 – 1820). Тя умира рано, от нейните композиции са съхранени само една соната (написана през 1806) и шест етюда. В произведенията ѝ проличава нейната музикална надареност.

4.6. Елен де Монжеру

Животът на пианистката и композитор Елен маркиза де Монжеру/Helene marquise de Montgeroult (1764-1836) е достоен за роман. Родена в аристократично семейство, омъжена рано за генерал де Монжеру, тя преминава през многобройни трудности и приключения през революционните години. Била е смятана за една от най-добрите френски изпълнителки, която също така е била и изключителна импровизаторка. Творчеството ѝ е посветено само на пианото и се състои от 9 сонати (сонати оп. 1 излизат през 1795), пиеси за пиано и метод за пиано – монументален труд, съставен от 3 части: първата е посветена на гами и упражнения, във втората и третата част са 120 етюда с прогресираща трудност. В етюдите на Монжеру освен работата над технически и изпълнителски проблеми музикантът се запознава и с музикалния свят на интересна и талантлива композиторка.

Около 1805 г. животът в Париж започва да се стабилизира. Тук се настаняват да живеят Антон Райха, Фридрих Калкбренер, Сигизмунд Талберг, Стефан Хелер и Фердинанд Хилер, за кратко време Джордж Онслоу и по-късно,

разбира се, Фредерик Шопен и Ференц Лист. Но и в началото на 19-и век повечето музиканти не са от френски произход, парижкият музикален свят е интернационален.

4.7. Фридрих Калкбренер

Фридрих Вилхелм Михаел Калкбренер/Friedrich Wilhelm Michael Kalkbrenner (1785 – 1849) е бил не само педагог, но и композитор, пианист, бизнесмен (и като на такъв му дължим много от усъвършенстванията на тогавашното фортепиано). Прекарал младежките си години в Париж и Виена, от 1814 г. Калкбренер живее в Англия, където си създава слава на един от най-големите пианисти на своето време, както и на един от най-добре платените и търсени преподаватели по пиано. Неговата забележителна техника и големият му мелодичен талант проличават в произведенията, написани в този ранен период на неговия живот. Тук той композира и изпълнява първия си концерт за пиано в ре минор оп. 61, потвърждавайки с него още един път своето реноме на изпълнител и творец. След концерта на Щайбелт № 7 (1811) и този на Хумел в ла минор оп. 85 (1816) концертът на Калкбренер е третият ранноромантичен концерт. С този концерт той заминава на турне в Европа. След турнето Калкбренер се премества отново да живее в Париж, където остава до края на живота си. Съдружник на Камий Плейел и собственик на фабрика за пиана, Калкбренер е автор на много технически усъвършенствания на инструмента, които веднага се копират от конкуренцията. В последните си години Калкбренер свири много рядко поради здравословни проблеми, но продължава да преподава и да композира. Той е оставил над 200 клавирни творби – сонати, етюди, ноктюрни, концертни пиеси: фантазии, вариации, рондо; концерти. Въпреки няколкото записани диска с негова музика Фридрих Калкбренер остава един от най-недооценените ранноромантични композитори.

ГЛАВА 5. КОМПОЗИТОРИ, РАБОТИЛИ В АНГЛИЯ

Мъгливият Албион изглежда още по-мъглив, потърсим ли английски композитори в края на 18-и и началото на 19-и век. През този период повечето музиканти в Англия са чужденци. Произведенията на английски автори са неизвестни. Както самите англичаните, така и други нации са убедени, че англичаните са немусикални. Въпреки това музиканти от различни страни се стремят да посетят Англия, където възможностите да печелят добре са налице. Както и в други страни, разликите в музикалната култура на столицата и провинцията са огромни, в Лондон гостуват известни композитори и музиканти, аристокрацията се стреми да взима уроци при най-прочутите от тях. Пианофортето е неотменима част на домашното, салонно музициране.

5.1. Йохан Самуел Шрьотер

Ако в първата половина на 18-и век в Англия царуват италианските музиканти, то през втората половина на 18-и век влиянието на немските композитори, особено в Лондон, се засилва. И днес забравеният немски пианист и композитор Йохан Самуел Шрьотер / Johann Samuel Schroeter (1753? – 1788) е оставил ярка следа в музикалната култура на Англия. След Йохан Кристиан Бах той е първият композитор, писал изключително за пианофорте – сонати и концерти. Произведенията на Шрьотер приживе са били известни не само в Англия, но и на континента.

5.2. Йохан Баптист Крамер, Джордж Пинто

Немец по произход, Йохан Баптист Крамер (1771 – 1858) прекарва голяма част от живота си в Англия и за англичаните той е английски композитор. Името му днес е известно на всеки начинаещ пианист благодарение на етюдите му, наречени *Studio per pianoforte*, които имат многобройни издания в най-различни редакции, като най-популярна остава редакцията на Ханс фон Бюлов. Произведенията, с които Крамер се е гордеел, днес са

съвършено забравени – 8 клавирни концерта, около 60 сонати, метод за пиано, множество клавирни пиеси и камерна музика. Голяма част от произведенията му е посветена на неговите колеги музиканти: на Хайдн, Дусек, Клементи, Хумел, Вьолфл, Мошелес и др.

Информацията за Джордж Фредерик Пинто/George Frederick Pinto (1785 – 1806) е изключително малка и трудна за проверка. Не съществуват никакви документи, никаква кореспонденция, повечето данни, с които разполагаме, се базират върху кратките спомени, излезли след смъртта му през 1828 година в списанието “The Harmonicon”. Пинто започва много рано уроци по цигулка и свири еднакво добре и на пиано. Въпреки ранната си смърт Пинто успява да остави интересно и оригинално по съдържание творчество: 3 сонати за пиано, 3 сонати за цигулка и пиано, песни и няколко клавирни пиеси. На английския музиколог Николас Темперли дължим разпространението на неговата музика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд е резултат на дългогодишно изследване, свързано и с концертно изпълнение на произведения на забравени, рядко изпълнявани в нашата съвременност композитори от края на 18-и и началото на 19-и век, епоха на разцвет на клавирната музика. В процеса на работа с посещенията на библиотеки или с общуването със съмишленици и специалисти се появяваха все нови имена и творби. Изборът бе труден, защото авторите, заслужаващи да бъдат споменати и изпълнявани, са много.

Обобщено може да се каже, че периодът от втората половина на 18-и и началото на 19-и е изключително важен за клавирната история с появата и бързото усъвършенстване на новия инструмент пианофорте, предшественик на съвременното пиано. Без творбите, създадени за него, трудно можем да си представим днешната клавирна музика. С малки изключения,

имената на представителите на този период липсват в книгите по музикална история, не се изучават в образователните учебни заведения. Те обикновено са пренебрегвани от изпълнителите и рядко биват представени на концертните подиуми.

Този труд е опит да се събере, провери и обработи разпръснатата информация за композитори от различни страни, потънали в забвение, да се подчертаят техните постижения и да бъде представена тяхната музика, която е доказателство за високо художествено майсторство.

Останали в сянката на прочутите си съвременници, забравените композитори и техните творби би трябвало да бъдат обект на внимание не само на тесен кръг музиканти или музиколози, но и на широк кръг любители на музиката. Въпреки, или по-точно, благодарение на опита в изпълнение на известни майстори, изграден и натрупан от поколения, всяка следваща генерация музиканти създава свой нов интерпретационен стил, търси нови аспекти в творчеството на великите майстори. Същото не може да бъде казано за творбите на рядко изпълняваните композитори. Всеки автор, независимо от епохата, в която живее, има свой личен почерк и характерна за него техника. Този труд поставя начало на изучаването на тази епоха в българското музикознание. Изпълнителските въпроси, свързани с творчеството на тези забравени творци, са много и трябва тепърва да бъдат изследвани.

Има и конкретни фактори забравените композитори да бъдат рядко свирени. Като педагог, преподавал в женевската *Ecole superieure de musique*, в *Konservatorium* в Цюрих и *Musikhochschule* и *Konservatorium* в Биен, даващ и частни консултации на пианисти изпълнители, мога категорично да потвърдя, че повечето учащи се искат да свирят произведения, които вече са чували и познават – обикновено това са най-изпълняваните и известни творби на прочути автори. Опитът от концертната ми практика в Европа, както и този на художествен ръководител на серия концерти „*Geheimtipp am Mittag*” в Цюрих в продължение на 10 години, показва, че колеги музиканти и публиката често предпочитат да изпълняват и слушат автори,

чиито творби са вече емоционално и умствено асимилирани, докато всеки нов, непознат артистичен свят изисква сериозна нагласа, повече енергия и време за разбиране. В същото време публиката възприема с интерес непознати произведения, особено ако те са коментирани от изпълнителя.

От наблюденията ми, свързани с дългогодишната ми работа върху този труд, ще отбележа събуждащия се интерес към тази епоха от страна на музиколози и изпълнители, което доведе и музикантите да се разделят на две, рядко толерантни една към друга групи: изпълнители на стари инструменти и пианисти, използващи съвременни рояли. Случва се привържениците на стари инструменти да ме убеждават да правя записи на пианофорте от епохата, докато тези, които отричат „автентичния” начин на свирене, споделят радостта си, че записите ми са именно на съвременен инструмент. Но не всички изпълнители на старинни инструменти са заинтересувани да представят на публиката нови, непознати имена. Те по-скоро се стремят да запознаят любителите на музика с различното звучене на вече известни творби и композитори на инструменти от епохата. Създаването на класове по пианофорте в различните висши учебни заведения дава надежда за по-добро оценяване и разбиране на епохата от края на 18-и и началото на 19-и век. Задача на професионалните музиканти е не само да доставят естетическа наслада и удоволствие на аудиторията си, но и да възпитават и развиват активно нейния вкус, да разширяват хоризонта ѝ. Това предполага знания и широк кръгзор на самите изпълнители.

ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. За първи път в българското музикознание се разглеждат непознати творби от втората половина на 18-и и началото на 19-и век, като се подчертава приносът на забравени, днес непознати композитори в развитието на клавирното изкуство. Анализът на тяхната музика има отношение към по-дълбокото разбиране на музиката на известни автори от тази епоха.

2. Доказва се зараждането на ранноромантичния стил още в началните години на 19-и век.

3. Анализира се развитието на изпълнителската практика през този период.

4. Представят се нови факти, свързани с биографиите на Волфганг Амадеус Моцарт, Лудвиг ван Бетовен и Даниел Щайбелт, неизвестни досега.

5. Въз основа на дългогодишни проучвания са внесени корекции при неточности или грешки в биографиите на разглежданите автори.

6. Включените в текста неизвестни клавирни пиеси обогатяват съвременната педагогическата практика и допринасят за изучаване на различни пианистични техники, характерни за епохата от втората половина на 18-и и началото на 19-и век.

7. Осъществени са концертни изпълнения и записи на компактдиск на разглежданите непознати музикални творби.

ПУБЛИКАЦИИ

I. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ, СВЪРЗАНИ С ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Студии и статии в научни списания:

1. Virtuozы или шарлатани. Първите пътуващи пианисти-виртуози. – В: *Българско музикознание*, 2013, № 3 – 4, с. 116 – 133.

2. Virtuozы или шарлатаны. – В: *Скрипичный ключ* (Петербург), 2014, № 2, с. 31-36.

3. Три портрета или загадка Карла Рейхеля. – В: *Скрипичный ключ* (Петербург), 2019, № 1, с. 34 –36 (за Даниел Щайбелт)

4. Даниел Щайбелт в историята на клавирната музика (последните десетилетия на XVIII и началото на XIX век). – В: *Българско музикознание*, 2020, № 4, с. 3 – 29.

2. Доклади в сборници от конференции:

1. Клавирната музика на Август Александер Кленгел (1783 – 1752). – В: *Седма научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц 2012“*. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2013, с. 24.

2. Немският композитор Людвиг Бергер (1777 – 1839) и неговите творби за пиано. – В: *Осма научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум за музика и танц 2013“*. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2014, с. 33.

3. Клавирни вариации върху фолклорни мелодии в края на 18-и и началото на 19-и век. – В: *Девета научна конференция на докторанти с международно участие „Млад научен форум*

за музика и танц“. Сборник с резюмета и CD с докладите. НБУ, 2015, с. 35.

3. Доклади в сборници от конференции под печат:

1. Daniel Steibelt as seen by a pianist. Сборник от конференция, посветена на 250-годишнината на Даниел Щайбелт. Париж, 2015. Wiesenfelden: Musikverlag Bernd Katzbichler. Под печат.

2. Virtuozы или шарлатаны. – *Русская государственная библиотека*, Петербург, <http://nlr.ru/oniz/RA2159/publikatsii-otdela-not#sci>

3. Немецкие музыканты в России. – *Русская государственная библиотека*, Петербург, <http://nlr.ru/oniz/RA2159/publikatsii-otdela-not#sci>

II. НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПУБЛИКАЦИИ (буклети към CD):

1. August Alexander Klengel. CD, Trio Klengel: Anna Petrova-Forster, piano, Keiko Yamaguchi, violin, Stefania Veritá, cello, Toccata Classics, London, 2018.

2. Daniel Steibelt. Piano works. Anna Petrova-Forster, piano, CD, Gega New, 2012.

3. Diagnosis: Wunderkind. Works by composers who died young. Anna Petrova-Forster, piano, CD, Baby, USA, 2016.

4. The Birth of the Etude. Anna Petrova-Forster, piano, Toccata Classics, London, 2020.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. ЗАПИСИ НА CD:

1. Daniel Steibelt. Piano works. Anna Petrova-Forster, piano. Gega New, 2012.
2. Daniel Steibelt. Oeuvres pour piano. Anna Petrova-Forster, piano. Forgotten Records, 2015.
3. Diagnosis Wunderkind. Piano works by young composers. Anna Petrova-Forster, piano. CD Baby, 2016.
4. August Alexander Klengel. Piano and Chamber Music. Trio Klengel: Anna Petrova-Forster, piano, Keiko Yamaguchi, violin, Stefania Verità, cello, Toccata Classics, 2018.
5. The Birth of the Etude. Anna Petrova-Forster, piano. Toccata Classics, 2020.

2. ИЗЛЪЧВАНИЯ В РАДИОПРЕДАВАНИЯ

1. Радио предаване на Монте Карло: Le printemps des arts – Monte Carlo mars 2018
2. „Entre 18 et 19 heures” Daniel Steibelt – Anna Petrova-Forster

3. ЗАПИСИ В YOUTUBE

Anna Petrova Channel –

<https://www.youtube.com/channel/UCTJFIU165gG83Q4nVjрКJ0g>

<http://www.annapetrova.com/en/>

GD 802

DANIEL STEIBELT
(1765-1823)

Piano Works

ANNA PETROVA-FORSTER

1 Sonata in C minor, Opus 6, No. 2
Allegro non troppo con espressione 6'38"
2 Cantique - Allegretto 3'13"

From Etudes, Opus 78
3 Etude in E flat minor, No. 50 - Allegro agitato 1'42"
4 Etude in A major, No. 32 - Grazioso con espressione 3'15"
5 Etude in D major, No. 3 - Tempo agitato 1'07"

6 Sonata in D major, Opus 82 (or 88)
Allegro con brio 9'13"
7 Romance - Andante affettuoso 4'26"
8 Cosaque - Rondo allegretto 5'38"

9 Concerto in G minor, No. 6 - "Le voyage au Mont St. Bernard"
Allegro 21'59"
10 Rondo - Allegretto 8'50"
Total 66'06"

© 2014 STEINWAY
STEINWAY
www.steinway.com

Design: Vladimir Lomov
Mladá Boleslav

3 80112 1 00342 3

Daniel STEIBELT

Rondo
"Les Papillons"

Fantaisie
&
Variations
sur
deux thèmes russes

Sonate
en sol majeur, op. 64

Rondo "L'Orage"

Anna
PETROVA-FORSTER
piano

forgotten records

August Alexander KLENDEL

PIANO AND CHAMBER MUSIC
FANTAISIE SUR UN THEME RUSSE, OP. 25
AIR SUISSE AVEC VARIATIONS, OP. 32
NOCTURNE IN F MINOR, OP. 23, NO. 5
ROMANCES SENTIMENTALES, OP. 34
DIVERTISSEMENT, OP. 6; ROMANCE
GRAND TRIO CONCERTANT, OP. 36

TRIO Klengel

FIRST RECORDINGS

THE BIRTH OF THE ÉTUDE

Piano Studies by Anna Petrova-Forster
Montgérout
Bomtempo
Steibelt
Cramer
Berger
Woelfl
Boëly

INCLUDES FIRST RECORDINGS

DIAGNOSIS: WUNDERKIND
COMPOSERS WHO DIED YOUNG

George Pinto (1785 - 1806)	William Baines (1899 - 1922)
1 Rondo E flat major 6'22"	9 Dreaming 3'08"
Juan Arriaga (1806-1826)	10 Prelude Nr. 2 2'49"
2 Capricho B flat major 3'34"	11 Prelude Nr. 3 0'59"
3 Capricho B flat major 5'41"	12 Prelude Nr. 5 2'56"
4 Capricho A minor 5'57"	13 Prelude Nr. 7 2'23"
George Asplund (1813-1832)	14 Poem-Nocturne 3'58"
5 Fantasia F minor 10'53"	Vítězslava Kaprálová (1915-1940)
Karl Filtzsch (1830-1845)	15 - 20 Variations sur le carillon de l'église St. Etienne du Mont op.16 8'54"
6 Romance E minor 2'53"	Total duration : 65'55"
Ernst Mielck (1877 - 1899)	ANNA PETROVA - FORSTER, piano
7 Impromptu G minor 2'30"	Recorded in Switzerland in May 2016
8 Impromptu B minor 2'57"	Steinway grand piano

Recording, editing and mastering: Georgi Trenchev
Design: Anelia Kostova-Bogdanova
Special thanks to Jonathan Baker-Slates
Booklet notes: Anna Petrova-Forster
Cover Image: Julius Zimpel (1896-1925), "Night"

1 51061 27327 1

DIAGNOSIS: WUNDERKIND • ANNA PETROVA - FORSTER, piano

DIAGNOSIS: WUNDERKIND • ANNA PETROVA - FORSTER, piano